

The Messages of Khwaja Enayetpuri are in Bangla. For English translation please contact Professor Dr Golam Dastagir, at dastagir02@yahoo.com

আগ্গ এর

- *mvearb, ubōqB Aj x Avj M̄Yi tKvb fq bvb Ges Zuviv tKvb weI tq `jLZ nBteb
bv/*
 - (Avj -tKvi Avb)

- *tn Cgvb`viMY, tZvgiv Avj M̄K fq Ki Ges Avj M̄K cvl qvi iv`vq I qvmxv AeJ ᳵb
Ki Ges G c̄_ tRnv` Ki A_ M̄ K̄Vvi tiqvRZ Ki thb tZvgiv ḡ³ jvf Ki tZ cvi |*
 - (Avj -tKvi Avb, m̄jv gvtq`v, 35 AvqvZ)

- *ZuvivB Ávbx hrviv `uovBqv, eimqv I kqb Kvi qv (A_ M̄ meIe`vq) Avj M̄i M̄R̄Ki
K̄i |*
 - (Avj -tKvi Avb)

- *tZvgiv m̄jv vZ (bvgh) Kvtqg Ki tR̄t̄K̄i i D̄ī t̄k`*
 - (Avj -tKvi Avb)

- *Aj x Avj M̄` i (d̄iKi tjv̄t̄Ki) tgvneYZ tēt̄`-i P̄me |*
 - (Avj -nv`xm)

- *Avig (Avj M̄) d̄iKi v̄ M̄K (Aj x Avj M̄ M̄K) ḡneYZ Kvi Ges hrviv Aj x̄` i t̄K
ḡneYZ K̄i b Avig (Avj M̄) Zuviv M̄K f̄ij eim |*
 - (nv`x̄Q-K̄i M̄x) |

- *úmqvi, ubōqB Aj x Avj M̄MY Agi |*
 - (Avj -nv`xm) |

- *Avj M̄i `i ev̄ti Kvb̄K̄v̄U Ki Ges PḡP̄zI Kvj t̄ei P̄z̄v̄i v Ak̄ c̄ēv̄nZ Ki | t̄P̄t̄Li
c̄v̄bi Pi ḡ ch̄q̄i Kv̄K̄Z v̄gb̄v̄ZB n̄t̄j v̄ Gev`r |*
 - M̄v̄l m̄j Avhg eo c̄xi m̄t̄ne (i t) |

LvRv cxi GbrtqZcjri (it) KtqKw Agj " Dct`k I evYr

- 1/ Avj ~~wt~~K c0Z`K `tg `tg `si Y Ki ZteB Kj `vY/
- 2/ tn Zvgvg `jbbqvi gmnj gvb fvb-fvMAY, Avcbvrv gwievi AvtM Kj & ZvRv Kwi qv I Avj ~~wt~~ ZvRv ~~wt~~ t`j D³/₄j Kwi qv ~~wt~~ Pi Zti Kei i Bqv ~~wt~~ Kb| Zvrv nBtj Avcbv`i Kei Avev`vj Avev`ZK (AbSKvj) Avj ~~wt~~ ingtzi imi emi I Y nBtZ ~~wt~~ Kte/
- 3/ mKtj B Avj ~~wt~~K gL GK ej I gbtzi mekjm ivL, ZteB Kj `vY/
- 4/ tn Zvgvg `jbbqvi gmnj gvb mKj | hvrv Avj ~~wt~~ Dci Bgvb AvbqvQ Zvrv cvP I qv³ bvgR co| thtnZi imvj ~~wt~~ (mt) nvtgkvB bvgvR cnotZb| tRv`i gvtVI bvgvR cnotZb tZvgv`i cxi I cvP I qv³ bvgvR ctob| Kwb megvti I GK I qv³ bvgvR Qvto b| tZvgivl GK I qv³ bvgvR QvmoI b| Avj ~~wt~~ bvg Kvrvvi bvgvR Qvmoj Av, tbi `wi qvq WvrvBteb| i qv bvb|
- 5/ tn Zvgvg `jbbqvi tgvvbg gmnj gvb mKj | hv` tLv`vi MRe nBtZ emPtZ PvI Zvrv nBtj tkl ivtZ mLi meQvrv Qv Av tLv`v cvKtK GB bvg awi qv WvK Bqv Avj ~~wt~~, Bqv ivngvby Bqv ivng, ZteB tZvgiv tLv`vi MRe nBtZ emPev I Zvgvg `jbbqvi ingtZ fwi qv hvBte| ZteB Zvgvg `jbbqv kwš- tkvb mt`n bvb|
- 6/ Onitekv tMgv, tgevi tK Lwv -emv` tK cvj 1/2 tLvBv evtmv` | KvrvtKI unsmv Kwi I b| Kvi Y tZvgvi unsm^a Ršj bn| tZvgiv gvbeRvZ Avkvi dj gLj KvZ| tKb tZvgiv unsmv Kwi ev? hv` tkvb e`v³ AU ~~wt~~ APj, tever ~~wt~~ j`sov nq ZvrvtK tZvgv`i tPvL g` t`Lvq, GUV tZvgv`i Avtbi Pqz AU tmB Rb` tZvgiv b| evSqv unsmv Kwi tZQ I g` evStZQ| Kvi Y, Hifc tkvb tvvtKi t`vq hv` tLv`v cvK Kej Ktib, Zte tm tKgb Kwi qv g` nBj? Kvrv t`vq th tLv`vi wku Kej nBte Zvrv Kvrvl evj evi ev evSevi kv³ bvb| hvrv t`vq Kej nBj tmB tLv`vi wcv| ZvrvtK Ah_v unsmv Kwi I b| ~~wt~~ AvtLivtZ VvKI b| gZi fvj VKv fvj bq| evSqv t`L GK_v GbKvi Kwi evi tkvbI Kvi Y bvb|
- 7/ Avgvi GB Zvi Kvi gj c0ZAv (bmvZ) Pvi Kwi e b|, Lp (bi nZivN Kwi e b|, WvKvZ Kwi e b|, wv`v evj e b|, tRbv (e`vfvv) Kwi e b|, tkvbifc AvBb mevav KvR Kwi e b| GB A¹/₂xKvi th Agvb` Kwi te tm Avgvi gvi `btn|

8/ Rvʔg Avmʔq, Rvʔg AvDij qv I Zvgiv Rvntʔbi tgvʔgb gmj gvʔbi Avʔivqvn cvʔKi Dci tʔvqve ti Qvmbi gRʔj m (I iQ kixd) | GB gRʔj ʔm tkviʔMʔj wKsev teqv`we Kwiʔj Avj wʔteRvi nBʔeb |

9/ cxʔi i LvQj ʔZ LvQj Z ai ZʔeB ʔvY I kwʔʔ

10/ Avj wʔK gʔL GK ej | Avj wʔOGKŌ gʔbʔZI wekʔm Ki | ʔ`j Avj wʔi w`ʔK wK i vLqv bvgvR Av`vq Ki | bvgvʔR Avj wʔ Qvov Avi ʔKvb K_v thb gʔb bv Avʔm | GB i Kg bvgvR Av`vq Kwiʔj ʔmB bvgvRB bvgvR | Zvov nBʔj Zvg mv`Pv bvgvR | Aʔ mgq bvgvʔR _vK HUKz mgʔqB Avj wʔ KZevi ʔij qv hvʔ gʔb wePvi Kwi qv ʔ`L | bvgvʔR Avj wʔ ʔij qv gnvcvix nBl bv |

11/ ʔivʔR KbʔLvi MviQ Qvʔq wʔw`-
cj ʔgvLi AvʔLi evvʔqg wʔw`-

A_vʔ w`ʔb Kg Lvl hv`I Zvg ʔivRv`vi bl | ʔiv ʔcU LvBl bv | KviY Zvg Pvi cvBqv ci bl | ʔZvgiv IiQ kixʔd cvK `ievʔi AvmquQ Dcimbv Kwi evi Rb` ʔZvgiv GB Dcimbv, Lvbv bv LvBqv Kwi qv hvBevi evmbv ivL | Avj wʔ ʔZvgv`i Gev`Z Kej Kwiʔeb | KʔRB ʔZvgiv IiQ kixʔdi Rb` hv` ʔKvb LiP Ki Zʔe mvqvb` wKQy w`qv kixK _vK, UvKv cqm v tekx w`qv VwKI bv | hvov wKQy w`ʔj B kixK _vKv hvq | GB cv`extZ nvRvi nvRvi gnvcj`I RbMʔY Kwi qvʔQb | Zvoviv Lveʔi i Dci KbʔUʔj Kwi qvB ʔLv`vZvgvʔvʔK eva` Kwi qvʔQb I ʔLv`vi wʔq nBqvʔQb | th mg`-Dcimbvq Avj wʔ gneeZ ARʔ Kiv hvq I Avj wʔK eva` Kiv hvq Zvov GB-

(K) cʔZ`K `ʔg `ʔg Avj wʔZvgvʔvʔK `ʔi Y Kiv |
(L) Avj wʔ ZvgvʔvʔK gnevZ Kiv, KviY Avj wʔ ʔZvgw`MʔK ʔij evʔmb, ZvB kixqʔZi hveZixq ũKg gmbqv Pj | ZʔeB Zwi KʔZi KvR mKj mnR nBqv hvBʔe |

12/ kixqZ, Zwi KZ, nwwKZ, gvʔidvZ GB Pwi wRwbl GKʔI Av`vq Kwiʔj B cvj kixqZ Av`vq nBj | kixqZ Qvovqv w`qv wZb wRwbl i th ʔKvb GK wRwbl Av`vq Kwiʔj Zvov gj`nxb | thgb- th iKg g`Knxb ʔ`n | niʔMR kixqvZ Qvovqv ʔKvb KvR Kiv hvBʔe bv | kixqvZ, Zwi KZ, nwwKZ, gvʔidvZ cY©Avgj Kwiʔj B cY© Bmj vʔg cʔek Kiv nq |

13/ imj j wʔi gnevZ tgvʔgb I cvj gmj gvʔbi Cgvb | hvʔ ʔ`ʔj hZUKz imj j wʔ gnevZ AvʔQ, Zvi ZZUKz Cgvb AvʔQ | ʔm ʔLv`v cvKʔK ZZ wekʔm Kʔi | ʔLv`v

Zvqvj vtK tKn veklm Kwiqv tLv`v Zvqvj vtK eva` Kwi evi Rb` tKn Avcb c0Y AKvZti wevj tq w`qv tQ tKn gvj, weve I tQtj tgta Z`vM Kwiqv n3/4 Av`vq Kwi tZtQ, tKn gvjt i gvqv Z`vM Kwiqv wK wmvve gZ RvKvZ Av`vq Kwi tZtQ| tKn Avj vtK veklm Kwiqv mZ` ag°eRvq i vM Levi Rb` wbtRi Rvb I gvj AKvZti wejvBqv w` tZtQ, tLv`vi Dci hvnvi hZ veklm tm ZZ GB mKj gj (Avek` Ki Yxq) KvR Kwi tZtQ| Avj vtK i vM t j i c0Z gnevZB Zvni Cgub|

14| Avgivi Zwi Kvi gj bMz, GB Zwi Kv bKtkew`qv I tgvRvti w`qv, Kv`ixqv I wPkZxqv wgvj Z| Ab`vb` Rvtg tbQeZ I Dci Iqvj vt`i mrvnh` I t`v0qv GB Zwi Kvq eZ0vb AvtQ| GB Zwi Kvi gj c0ZÁv Pwi Kwi e bv, WvKwZ Kwi e bv, Lp Kwi e bv, wgv`v ewj e bv I kixqtZi hveZxq úKg gwbbqv Pwj e| GB mKj c0ZÁvi ewnti th hvBte, tm GB Zwi KtZi tj vK bq| hw` `vex Kti GB Zwi KtZi tj vK, tm fU wgv`yK| Pwi, WvKwZ, tRbv, Lp, nvi vgx Kiv I nvi vg Lvl qv Zwi KtZi bMzi ewnfZ|

15| nij vj i`wR Kiv c0Z`K cj`ti I Dci GKkvj xb di R| BnvtZ tKvb gvbtbi nrbx bvB| nij vj i`wRi Rb` nhiZ i vMj cvK (mt) wmw qvtZ Zkwi d wbbqvQ t j b| nij vj i`wRi Rb` nhiZ AveyeKi wmw K (i vt) tZRvi wZ Kwi qvtQb| eú bex I AvKe ti AvDij qv mKj nij vj i`wR Kwi qv RmeKv wbeR Kwi qvtQb| tZRvi wZ bv Kwi t j tmvbwPw` KLb| AvKv nBtZ ewl Z nq bv| Avi tZRvi wZ bv Kwi t j Pwi Kwi qv LvBtZ nBte| i vMj j vt úKg nij vj tckvq gv b Acgvbtbi `vb bvB| th Pwi Kti, Zvni nvZ KwiUqv tdj, th WvKwZ Kti Zvni cvl KwiUqv tdj| Pwi Avi WvKwZi gZ RNB` I NwYZ KvR Bmj vg atg°bvB| eva` nBqv th tKvb nij vj i`wR Kwi tZB nBte|

16| ci-c¶lx hvnvtK tZvgiv NYvi bRti t`L (bxPzgtb Ki) tmB ci-c¶lx NYvi thvM` bñ eis tZvgivB NYvi cvl| gbtZ wePvi Kwi qv t`L| ci-c¶lx tLv`vZvj vi `si tYB Zvt` i Rxeb| tLv`v Zvqvj vtK thB gv tZ`f t j tmB gv tZ`ci-c¶lx gZi| tZvgiv tLv`v Zvqvj vtK NwUvq Kqevi `si Y Ki? gbtZ wPst Kwi qv t`L| tLv`vi wBKU nBtZ Avmevi mgq GKe vi I qv`v Kwi qv AvmqvQ, c0Z`K `tg `tg Avgiv tZvgvtK WwKe| GLb wePvi Kwi qv t`L GKw`tb KZ nvrvi `g Pwj qv hvBtZtQ, ctZ`K wbtktm wbtktm tLv`vZvqvj vtK `si Y Kwi ev, tm Kivi (I qv`v) tKv`vq tMj? gnv cvcx nBj v| ci-c¶lx tPtq tZvgiv NwYZ nBj wK bv, gbtZ wePvi Ki| GB cttci Rb` tLv`vi wBKU ¶gv Pvl| c0Z`K `tg `tg Avj vtK WvKv wKl| t`j tK Avj vt ZvRwv tZ Avtj wKZ Kwi qv Ki te hvI| Zte Avevt`vj Avev` (Abš-Kvj) chš-Avi gwi ev bv| wPi Zti B tR`v`v wKev| GB iKg thvM` nBqv gi| tLv`vZvqvj v GB iKg cj`l nBevi Rb`B tZvgv`M tK cq`v Kwi qvtQb|

17/ tLv`v Zvqvjv tKvib cvtKtZ digvBqvQbN̄ tZvgw`MtK Avng fiv evim, AvgtK tZvgiv gneŸZ Ki/ Avj ~~h~~ cvK Avil digvBqvQb òl qvj ~~h~~ Btqv tnvteŸv Zvl qverbó/ Avj ~~h~~ cvK ZI ev KiŸYl qvj vtK gneŸZ Ktib/ tZvgiv hw` eŸxgvb nI hw` gvbe RvZxi tmiv nBtZ B"Qv ivL, Zvrv nBtj nvŸgkv tLv`vi wBKU ¶lgv wF¶lv Pvl | thtnZzvZwb gwj K, tZvgiv tMvj vg| gwj tKi wBKU nvŸgkvB tMvj vtgi fjPK I Aciva|

18/ Avivg e`vivg, mŸL I `tL meŸ`vq ZwiKtZi Kv^h KwitZ nBte/ Gkvi mgtq `i" kixd, dRti LZg kixd Ges dRi I gvmŸiŸe dvZnv kixd wPi Rieb cvl KwitZ nBte/ hw` tKvb KviYekZt Dnv mggqZ cov bv hvq Zte Ab" mgq Av`vq KwitZ nBte/ tKvb wtkl KviY e`ZxZ H mKj wclq cwi Z`vM Kiv Pwj te bv/

19/ GB ZwiKvi tgšMLK tRtKi ev D"P`ti tRtKi Kivi wbgg bvB| Zte AvZwi³ dtqR bvtRj nI qv `i"b hw` teGLwZqvixZ D"P`ti tRtKi nBtZ _vtK Zvntj tKvb t`vl bvB| KviY Dnv teGLwZqvix Ae`vq nBqv _vtK/

20/ me⁹welŸq bex (Avt) Gi Qp~~h~~Zi AbjmiY Kwiv qv Pwj tZ nBte/ nhiZ tgšj vbr mv`x (it) digvBqvQbN̄

tLvj vtd cqM² KvtQ ivn&MRx` |
tK ni tMR ivgtAj bv Lvnv`&iwK` |

A_Ÿ- cqM² (Avt) Qvj ~~h~~gi tLvj vtd th Pwj te, tm KLbl Avcb gtAj gKQŸ` tcšwQŸZ cwi te bv/ A_Ÿ bex (Avt) Gi a²Ÿ Abjvqx bv Pwj qv hw` tKn Zvrv wecixZ gZ PŸj, Zte tm KLbl tLv`v Zvqvj vi `bKU" j vŸf mg_ŸBte bv/

21/ nhiZ mv`x (it) (wZwb Avj tŸq Kvtg, kvgQj I jvgv I AvŸZxq Avtj g wQŸj b) digvBqvQbN̄

PzAv nvŸ½ i dZv` Kbr` Avt^h cvKŸ
tP evi Zt³ tgvv`vb tPevi i`tq LvKŸ
Mvi bv wbrv` tevŸvŸR kvŸti Pkg|
PkgvŸq AvKZve iv tP , bv|
Nmv`x (it) tni Klj |

A_ŸrN̄ Ÿhw` Zvg gvbj nI, wbtRi Rvb^hK cvK Kwiv evi Rb" tPóv Ki/ GB gZB melx`i nK/ G nKtK th GbKvi Kti, tm tgQŸj Pvg ev`j-Pvg| ev`j thgb wbtRi QjvŸZi ZKveŸix (Me⁹) Kwiv qv mh⁹K GbKvi Kti/ Zte tZvgiv evj tZ cvi mh⁹K Pvg ev`j GbKvi Kwij Zvrvv `wjj tKv_vq?

GLb tZvgiv Rvbtk ZvRv, cvK I cweĀ Kit- thUv Rvb tmBUvB cŌY, tmBUvB gb
 Ges tmUvB jwZdv/ jwZdvtk Avj ~~vai~~ bvtg Zvrv Kwitj dtqtRi Ōviv Nlv gvRv
 KwitZ KwitZ Avj ~~vai~~ bvg MŌtYi wfZti AswKZ nBtj cŌtYi wfZti Avj ~~vai~~
 gneŷtZi wgwŌ Avmtj jwZdv wPiZti Avj ~~vai~~ bvtg ZvRv, cvK I D³/₄j nBte/
 Zvrv nBtjB tZvgvt`i Rvb cvK nBj | Rvb cvK nBtj tkvbB cvtci KvR niMR
 KwitZ cwi te br/ hw`I bdQ tcwjt`i tdtitZ cvtci KvR KwitZ hvl, Zte
 ejstZ cwi ev GUv cvtci KvR KwitZwQ/ awgtKiv KLbl cvtci KvR Kti br/ ag^o
 i ŋlv KwitZ cŌY wem³/₄ w`tZ eva`_vtK Avj ~~vai~~ hvnt`i t`vq Kej Ktib, Zvrv`i
 cŌtg `BUv KvR Kiv diR/ 1jv KvR, Rvbtk cvK Kiv, 2q KvR bdQtK nvj Kv
 Kiv | hvrviv imj j ~~vai~~ wgivQ (I qwi k) cBqtQb Zvrv`i t`j Avj ~~vai~~ bvtg tR>v
 I bdQ tgrv`I GB `BUvB wmx nBtj ōtgvKvii te ivtiMvŌ (Avj ~~vai~~ `bKU` jvf)
 nBte/ Zte GLb bdQtK gwivvi c_ wŋlv Ki | t`tji wfZtii bdQtI th
 KLvQj Z KLvtm, KPwiĀ, Kgb I Kz`fve jKwqZ AvtQ, bdQtK br gwitZ cwi tj
 GB wlg evj v nBtZ i ŋlv cvBv br/ tmB Avc` wK wK? melxt`i gZ wbtRi weweqvbr
 Qrov Ab`vb` hvntKB t`wLev wbtRi gv, Lijv I tewnb gtb KwitZ nBte/ hw` Bnv
 gtb br Kwiv gv Avv bdQtK mvgvj KwitZ br cvi Zvrv nBtj Zwg AvtKevZ
 nvj vK nBv | Rvrvbtgi Av, b nBtZ niMR ewPtZ cwi ev br/ th iKg bdQ
 tMwj Z tgvvt`i `kgb, H iKg Avv GKwU `kgb tZvgvt`i m¹/₂ nvtgkv eZgwb
 AvtQ/ tmBUv nBtZtQŌ tgvvt`i ŌLqtj i bRtii e`Ō tLqtj i bRtii e` tZgt`i
 KZ eo gvivZK `kgb/ ōmexi AvZv Avj ~~vai~~ tRtKti tR>v/ bdQ KcŌwĒ gZ
 A_ŋ bdQ AvZvi Aaxb/ (AvZv) mr, b KcKwĒi Aaxb bŋn Zvrv weteKi Ōviv
 ejshv t`L/ tZvgvt`i gv I tewntbi Zj` th mg`-tjvK tgvZit`i ōt`qvtj i
 btRii e`Ō H mKj gv tewntb`i gZ tjtKi j³/₄vi RvqMv tLqtj i bRtj
 t`wLZtQ/ bdQtQ wgwŌ cvBtZtQ/ Zte GLb t`jtk cvK bdQtK tgrv`I tLqtj i
 bRtii e` th ch^o-cvK br nBte tm ch^o-Zwg tKgb gvbj? wKwŋ tdti`v wKwŋ
 Rvrbvqi | wPvi Kwiv t`L! Ab`vq wRt` `jvqv I AvtKevZ gmvj gvbtbi Cgvb
 nrvBtZ nq/ hw` Pvl bdQ tcwjt`i Avv tLqtj i bRtii e`tk cvK Kwivvi Rb`
 tmB Rvrvbvi th tkvbl mZ` AvDij qv ev Avj Avj ~~vai~~ K cvl Zvrvv `vgb k³ Kwiv
 ai! Zvrv nBtj GB `B `kgtbi nvZ nBtZ I AvtLix Rvrvbvi Avc` nBtZ ewPtE |
 nhi Z tgsj vbr Rwig (it) di gvBqtQbt-
 wR br Kkv` bdQtiv tRvQ tRtj exi |
 `vgtb Av bdQt tkvbi v QLtZMxi |

A_# hwi` bdQ tcvij t`i niZ nBtZ i`lv cvBtZ Pvl Rvqvbi mZ` cxtii `vbg
gReZ Kwiqv ai | f`j I fU cxtii `vbg awi I bv | Zvn nBtj GKvtj I ciKvtj
nij vK nBev | ZvB cxtii Avj vgZ awi qv evi evi ejsqv gwi ` nl |

22/ nhiZ bex Avj vqtn Qvj vqtn`i LvQjZ uQjt gbt`diK Rvtjg mKj Zvnw`Mtk
AZ`vPvi I Acgvb KwiZ, cZ`K KvtR KvtR I cZ`K K_vq K_vq Acgvb I
teB^{3/4}uZ KwiZ | AtbK AvbvUv tgvbt`dKMY gri ucuI KwiZ | bex
Avj vqtn`Qvj vqtnMY mn` KwiZb I Qei KwiZb | BnvB bex`i uPy | agP
Rvtj t`giv nwm VvAv KwiZ Avi eij Zt GZ Ra I Acgvb Kwi jvg Zvnv ejsZB
cwi j bv | bex`i Pwi I gvi LvBqv Qej Kiv | Avgvi nhiZ bex (Avt) Kvt`di
tgvbt`dKt`i AZ`vPvti eij t`Zb OAvig th bex AvgvtK uPbtZ cvti bv eij qvB
Acgvb Kti O | `jbqv`vi hvniv Avbx Zvnw`Mtk hwi` tKn Nyl (gvt) gvti Zrmgt`n
tm Zvnvi kixti j u_ gwi te `jbqv tj vtKi GUVB uBqg |

23/ unsmv I Av`I uZn hvniv tRbv KwiZtQ, hvniv Pwi KwiZtQ, WvKwZ KwiZtQ I
Uvig KwiZtQ, Bnv`i minZ uetkI Kivni I unsmv I Av`vI uZ bvb | hvniv
i mjj vq Qbz Av`vq Kti Zne` I tSij v uci nvb cwi avb Kti, `mo ivtL, Avj v
i vmtj i hveZiq KvR I uKg gvbqv Ptj, uBteva, Aí epx, teuk tj vKMY Zvnv`i
mt`/2 Av`I uZ Kti | tK Avbx, tK uBtefa Zvnv G Rvqvbiq uPvi Kwi evi tj vK Lp
KgB AvtQ |

24/ Avj uMev` Avmvt`i v vgbvt`3/4vbt-
Amv`vtZ ciub` Kiv, uMe` Kiv, tRvvi tPtqI k³ tMvbnq tj vtKi Amv`vtZ
uMe` Kwi t`j gtb im j vtM Kvi Y k³ tMvvi Rb` | tKqvgtZi u`b GKRb tj vK Wvb
nvtZ Avgj bvgv t`uLte | t`uLqv AvDhv`SZ nBte Avig Rxe`bI Ggb tKvb tbK
KvR Kwi bvb hvi Qviv Avgvi Wvb nvtZ Avgj bvgv Avimqv`Q | Avgvi `jbqv`Z cvcB
Kg`Qj | Avevi tKqvgtZi u`b GK`j tj vtKi evg nvtZ Avgj bvgv Avimj | nqZ
t`uLqv tm AvDhv`SZ nBte th Avig Rxe`bI tKvb`b cvtci KvR Kwi bvb, uPi
Rxeb Ger`Z KvUvBqv`Q, tKvb t`vtI Avgvi evg nvtZ Avgj bvgv Avimj | nqZ
Avj v`cvK Avgvi Dci teBmvdv Kwi qvt`Qb | Avj v`Zvqv v ZLb eij teb, Zvg
Ger`Z Kwi qvQ mZ` uKsj cti uMeZ Kwi qvQ | Zvnvi tMvbn tZigvi Nvto
Pm`qv`Q | tZigvi Ger`Z tm cvBqv`Q | GBUVB tLv`v cvtKi nK Gbmvd | GLb
uPi Kij Rvnbv`tg Rvuj t`Z _vK | hvniv uMeZ Kwi qvQ tm uPi Kij tetnktZ ev`kvr
Kwi te | tm teAvt`j tLv`vi GB evbx i`jbqv GZ Kwi`te th Zvi `B tPvL AU nBqv
hvBte | Avj v`Zvqv v Rvnbv`teb Zvg nvrvi ermi Kwi`tj I tMvbn gvd nBte bv |

tZigvi Rvnbv~~tg~~ Rvj tZB nBte/ Avt° j g` tj vK mKj | ûk Ki | ciub`v Kwi qv
cvtci AvdZ Nvto j BI bv|

25/ tLv`&cvQw`Ñ wbtRtK fij Rvbn ÔúgPwb w`Mvi tb`θ Gi gZ NwYZ Ab`vq tLv`vi
wbKU bv cQ` KvR Avi wKQß bvB/ th wbtRtK wbKó I tQvU Rvfb tLv`vZvjvqi
AbjMh tR`wZ Zvni Dci AbMj° cWZZ nBtZ _vtK| wbtRtK th fij gtb gti
Zvni Dci Avj ~~v~~Zvqvj vi tMvkv I Rvj vtj i bRi nvtgkvB _vtK| GLb ejsq
j I , tKvb tKvb c_ mij tKvb ct_ Pj v fij |

26/ Avgvi ag°mZ", AgtKi ag°ig_`vñ G K_vi gZ k³ K_v cW_extZ Avi bvB/ Kvi Y,
mZ" I wj_`v cõvY Kivi Dciq bvB/ tKvb tKvb agfej°MY tLv`vZijvtK GK
RwbZtQb/ tLv`vZijvi Kvjvg tKvib cvKtK nekjm KwiZtQb I gwbZtQb/
tKvib nekjm KviMY QvMj, gjwM, num, tgl, gwI, `fvi gism cfwZ i x (nijvj)
Rwbqv Lv` LvBZtQb/ Averi tKvb tKvb agfej°v i qi Ab`vb" wsm" Ršj I
mvtci gism tcvovBqv LvBZtQb/ tKvb tKvb gnvÁvbxiv tLv`v eij qv wKQß bvB
eij tZtQb/ GBme mel q, tmBme ág I cõv` mvgvavb Kwi evi tj vK tKv_vq? b`vq I
Ab`vq ejsvBqv w` evi tj vKB ev cW_extZ tK AvtQ? bex Aj xl gnvÁvbx ejsvBtj b,
A_P Avng ejsj vg bv Zte AvgvtK ejsvBte tK? `wjj I cõvtbi Øviv ejsvBj, Zvni
Avng nekjm Kwi jvg bv/ AvgvtK nekjm KivBte tK? nekjm KivBeri ZZiq e`w³
`wbqvZ Lp Kg AvtQ/

27/ tKvib cvK Avj ~~v~~Zvqvj vi m`Pv Kvjvg/ tZšivZ, Rešj, BwÁbt GB wZbUvI
tLv`vZijvi LvQ Kvjvg/ tKvb m`n bvB, tKvib kixd bvtRj nI qvi ci tZšivZ,
Rešj, BwÁb wZvb tKZve gvbt, (evwZj) nBqv wMqvZtQ/ th th bexi Dcti GB
tKZve mgn bvtRj nBqvQj Zvnt`i D`stZiv tKvib kixd bvtRj nI qvtZ th H
mKj tKZve gbQj nBqvZtQ Zvni wK nekjm Kwi te? KLbB Kwi te bv/ Zte Avj ~~v~~i
kw³ AvtQ/ Avj ~~v~~i `qvZ nekjm Kwi tZi cvti Avj ~~v~~i `qv I AbjMh nBtj nekjm
Kwi te/ Zvte GB fj I cõv` Avj ~~v~~i B`Qv I `qv Qvov nK bv nK ejsvBv I
wPvberv Kivni I kw³ bvB/ Avj ~~v~~ hrvvtK Pvb tn`vtqZ Kwi teb/ nK c_ eij evi I
ejsvBeri tjvtKi kw³ AvtQ/ tn`vtqZ Kwi evi kw³ H tLv`vZijvi B AvtQ, Avi
Kvni I bvB/ Avgvt`i Kvgbv I evmbv nK I bvnK wPvqv me tj vKtKB Avj ~~v~~ nK
ct_ Pj vq/ Avgxb|

28/ kwi qvZ, Zwi KZ, nwwKKZ I gvti dvtZi cY°Avgj Kwi tj B cY°gymj gvb nI qv hvq/
kwi qZ, Zwi KZ Bmj vtgi Ask/ Bmi vtg cY°ctek Kwi tZ nBtj B kwi qZ Zwi KZ
cfwZi ga`Øviv Avgj Kwi tj B AvZwi cY°Z; wKvk Kwi qv cY°tgwgb nI qv hvq/

thiſc GKwU MvQſK cYſ; cÜB nBſZ nBſj km" exſRi tLvkv, kvm, exR cÜKwZi
mrvnſth" B cYſZji weKvk mvab nq| kwi qZ, Zwi KZ, nwwKZ, gvſi dſſZi Dcgvſ
tmBiſct gvſi dſZ Avgſj i dj Zj " | Avj ~~v~~ i v mſj i cÜZ tcÜ (gneſZB) tgwſtbi
Cgvb| Pwi, WvKwZ, tRbv cſwZ nviſg KvR bſcvK I nviſg (wſw x) `e" fſſY bv
KivB Zwi KſZi bwwZ| nviſg Avgſj (cvc) ü`tqi gZi NſU I bdQ cÜj nq| ZvB
Qvſj ſKi AvZwi DbwZ cſ_ cv ÜRnſi KvſZj Ó| nſj vj tZRviwZ Ki, nſj vj Lv
BnſſZ Acgvb bſB| nviſg KvſRB (cvc KvſRB) gvſbi nww nBqv _vſK| mſſxi
AvZſ (Avj ~~v~~ i tſſKi) tR`v, bdQ (KcÜwÉ) gZ (cÜqZj ") A_ſ bdQ (KcÜwÉ)
AvZſ i`n (Gi) Aaxb| ÜAvZſ tR`v Ki, bdQ gZ cÜq Ki Ó|

29| bſcvK th mKj KvſR I tckvſK ixqvKvix cÜKvk cvq, Zwi KſZi ſiRv mKj Hiſc
KvR Kwi ſZi Hiſc tcvkvK cwi ſZ wſſa Kwi qvſQb|

30| Rvſnſi kwi qZgZ Pwi ſe, evſZtb Avj ~~v~~ I i v mſj cvſKi GkſKi Av_ſb Rwi ſZ
cſwſZ _wſKſe|

31| RvſKi MY i`wRi fq bſB, Kvi Y AvſkKſ`i I RvſKi MſYi gKQſgi i`wR AvſM cvſQ
tcſwQqv _vſK|

32| mZ" K_v I nſj vj Lv`" Zwi KvſZ DbwZi gj |

33| Aí Avnvi, Aí wſ`ſ I Aí K_vi Af`im Kiv GKvſ-Avek`K|

34| Rſeb ſſY`vqx, KZ`" eü A_ſ Avq-Aí, KvR eü|

35| teü`v K_v, teü`v KvR I ZK`eZK`nBſZ `ſi _vKv ſij |

36| Avj ~~v~~ K wſſbevi cſ_ AſbK `ſL I tj vKwſ`v mn" Kwi ſZ nq|

37| Krvni I wſ`v Kiv, Awó Kiv I Krvnſi I AwſmſwúvZ Kiv tevRMſſſYi wſſa|

38| Avgvſ`i bex (mvt) cÜ`ſi i AvNvZ mn" Kwi qvſQb, Avgiv wK tj vſKi K_vi AvNvZB
mn" Kwi ſZ cwi e bv?

39| cÜZ`K wſtkſſmB Kvj ſei wſZi Wſeqv _vK| bſPr nſj Kv nBevi fq AvſQ| Rſebſi
Bev`Z Kwi qv ſkI wſtkſm Avj ~~v~~ ſij qv gwi ſj hveZxq Dcvmbv ei ev` nBqv hvBſe,

teCgvb nBqv gwi te| Rxeṭbi tgnbZ I Gev`tZ tKvbB dj nBte bv| ZvB Avj ~~wa~~
wCq̄ mKj tkl wbtklm Avj ~~wa~~ bvtgi m½ ewni nBevi Rb` Avj ~~wa~~ úRṭi Rxebfi
KiṭRvto Kwi`tZb| tZvgiv Cgvṭbi mwnZ gwi evi Rb` Kqw`b Kwi`qvQ? gvZvṭj i
gZ teúk nBl bv| úk Ki| Agj` Rxeb Avi wdwiv cvBte bv|

40| hw` cijv gmj gvb nBtZ Pvl, tQvU eo kwi qvtZi hveZxq úKg gwibqv Pj| Zvrv nBtj
grṭi dvtZi Gtjg mnR nBqv hvBte nvtgkv dtqR I Zv^{3/4}wj ~~→~~Zvgvi Dci I qvti`
_wKte|

41| Avgvi imṭj cvK (`t) Gi D^αz wḥwb nvtkgx estk Rbṭ MḥY Kwi qvtQb, hunvi
wCZvi bvg Ave`j ~~wa~~ I gvZvi bvg Avṭgbv GB wcltq Avgvṭ`i mṭPZb _vKv`i Kvi|

42| tKvb e^w, tKvb cxi, wK^α gvbṭtK tmR`v Kwi I bv| Avj ~~wa~~ wbtla| th tKn
kixṭii (Mṭqi) tRvṭi GBifc Ab`vq KvR Kwi te tm kwi qZ Abymvṭi Kṭdi I
kqZvb nBte| mvearb! tKn kwi qvtZi wei`tx Pij I bv|

43| Abṭiva Kiv hvBtZtQ th, GB (I iQ kixṭdi) `ievṭi tKvb tkviṭMvj I teAv`ex
Kwi I bv Kvi Y GUV Ajx Avj ~~wa~~ i gRij k| hw` tKn teAv`ex Kṭi, `β GK w`b
AvṭM cṭQ Zvi ZKw`ti tcvKv awi te|

44| Rvṭg Avw^αqv, Rvṭg AvDij ~~qv~~ I Zvgvg c_wexi tgvṭgb gmj gvbṭ`i Avj ~~wa~~ cvṭKi
Dci tQvqe tiQvxi gRij k (I ik kixd) GB gRij tk tkviṭMvj wK^α teAv`ex
Kwi ṭj Avj ~~wa~~ teRvi nBteb|

45| tZvgiv tLv`v AvṭšṭṭY Avw^αqvQ| ZvB Kj ṭei wfZti Wjeqv nvtgkv Avj ~~wa~~ a`vṭb
gM_wvK| tkviṭMvj n^vvgv Kwi I bv| Akwš-m^αúY^αfc Zwi KṭZi tLjvd| Akwš-
Kwi ṭj dtqR eÜ _wKte ZvB wC` j Bqv evoxZ wdwiv tZ nBte|

46| c⁰Z`K wbtklm Avj ~~wa~~ K`šiy ivL| Bnv imṭji LvQ gRij k (I id kixd)|
teAv`ex Kwi I bv| n~~E~~ṭMvj Kwi qv th kwš-f½ Kwi te tm Avgvi gwi`bṭn| th
Agvi gwi` tm KLbl Kj n Kwi te bv, GB Zvrv wPý|

47| GB c^wṭ gRij k (I iQ kixd) tkviAvb tZjvl qvZ I tRṭKi AvRKvṭi i gRij k
Ges Rvṭg Avw^αqv, Rvṭg AvDij qv I Zvgvg c_wexi tgvṭgb gmj gvbṭbi Avṭivqv
cvṭKi Dci tQvl qve tiQvxi gRij k ZvB Avj ~~wa~~ I imṭj cvṭKi Dci wckym
`cbKvix RvṭKiṭ`i Av`e I gnevṭZi mwnZ Revbe` Kwi qv i^wLevi `vb| ZvB

Rv#Ki I Av#kKMY ReibeÜ Kwi qv Avcb KvR Kwi#Z _v#Kv| GLv#b PrKvi Kwi#j
Rv#Ki I Av#kK#`i Ambô nq| Kvi Y #Zvgiv teRv#Ki I ü¾Zx bn|

48| GZØviv Rv#Ki w`M#K mZK©Kwi qv t`I qv hvB#Z#Q th, th tKvb e`w³ tZvgvi c#ti i
bvq j Bqv I tZvgvi c#ti i gwi` `vex Kwi qv UvKv nvl jv` Pivq wK# tKvbi#fc Qj bv
Kwi qv UvKv Pvh, tZvgiv mK#j Rmbqv j I th H e`w³ Avgvi gwi` b#n| H e`w³
fÜ Ryj I Rqv#Pvi | th Avgvi gwi` tm KLbl Kvnvi I wBKU UvKv Pvn#te bv|
Kvi Y tZvgvi cxi Kvnvi I wBKU tKvb w`#bi R#b`I UvKv P#n bivB| GB Zvnvi
cØvY| tZvgvi cxi#K wKQz`vl biv`vl, tm tZvgv#`i Cgvb|

49| Avcbviv nhiZ Av`tgi mš#b| nhiZ Av`tgi mš#bi ga` nB#Z bivv cKv#i i
gZvej # t jvK c#_extZ QovBqv cwoqv#Q| wKšy tLv`vZvqvjv cv#ci KvR Av#`š
cQ` K#ib bv Ges Fij ev#mb bv| th th ag`cQ` Kwiqv#Q tm tmB atgB
Pij qv#Q| hvnviv Bmj vg atg` w#jZ Av#Qb, Zvnv#`i KZ#` gnvcj`#li `vgb k³
Kwi qv aiv| tmB gnvcj`I th tKvb t`#kB _vKb bv tKb! Zvnv#`i wBKU nB#Z
Ava`wZ#K wK#v Kwi qv giv t`j ZvRv Kwi qv K#j gv, Øjv Bj vnv Bj v#v#Ø` wQvvi
w#Zi `w Kwi qv j I qv| Kvi Y GB K#j gvB Bmj v#gi gj | Kv#j tgv#k` GB
K#j gv wQvvi w#Zi Ggb f#te `w Kwi qv w`#eb th, tmB `w KLbl gvQ#te bv| GB
K#j gv n#vgkv Af`im Kwi#j wQbv D¾j nBqv hvB#te|

50| tn gmvj g avZe` | Avcbw`M#K mwebq Ab#iva Kiv hvB#Z#Q th, Agj` Rxeb
`#c#e gZ Pij qv hvB#Z#Q| uk K#ib cwe# Avj #i bivv Aš#i i w#Zi `w Kwi qv
g#ib| Zvnv nB#j wPiZ#i Agi nB#eb| GB Aš#i i `w tgv#k#` tgvKv#š#j i
Zvl qv¾#tn G#Env`xi etj nq| (GB ZwQi tLv`vi LvQ`qv)| Zui `iev#i wK#v
e`e`v wQj A#bKuv ivmj (mt)Gi Avn#j medlvi |²⁷
Av`#j gm#R#`i evi#`v üRiv Lvbvq Mv#Qi w#tP wewfbæcivP#µi AvKv#i GB wK#v
e`e`vi AvZe` w#lq wQj tKviAvb, nv`xm, tdKv, Dm#j mn kixqZ, ZwiK#Zi
hveZiq w#lq thg#t- wewfbæ#`vl qv `i`, cØqvRbxq gvmjv gv#m#j, tgvivKvev,
tgvivnv`v, wRwKi wdkvni wewfbæc_ I c#wZ, ZixK#Zi wewfbæ`vqiv mj#K, `v#qi,
nvj, RRev, #jev BZ`w` w#lq, wj i Dci e`vcK Avb P#P# Av#qvRb n#Zv Avi GB
Avb w#ZiY Ki#Zb LvRv Gbv#qZc#jx (it)| GB `iev#iB #hb mex w#k#e`vj q |
GB `iev#iB Rb#`#bb k#M#Äi cxi, AvUikxi cxi, c`vivWvBm cvovi cxi,
P#`cvovi cxi, cØ#L | LvRv Gbv#qZc#jx bK#kew`qv tgvRv#i`xqv ZixKvi tbQ#Z
eivsv I Avm#tgi tKvU tKvU gv#j#K Avj #i tCØgi cØgv`iv cvb Kwi#q cvMj
evb#Zb | G Rb` A#b#KB tmB mgq w#`v K#i LvRv Gbv#qZc#jx (it) tK hv`Kix
etj I Av#w#Z KiZ| tKbbv wZwb Zui Zvl qvRyG#Env`xi Øviv GK gv#Z#P g#B

th tKvb gmiij tgi , bvi civo aŷsm Kti Avj wa tciŷgi meŷvkv Av, b Zvi Kj te
awi tq w` tZ cvi tZb/ wZvb Z` vbšb mg tq Gj tg ZimvD tdi cŷZ` vb I Av tj wPZ
e` w³ Zj wQ t j b/

Collected and compiled by Prof Golam Dastagir, Dept of Philosophy,
Jahangirnagar University, Savar, Dhaka, Bangladesh.